نشریه فرهنگ و ارتقای سلامت فرهنگستان علوم پزشکی
سال پنجم، شماره اول، بهار ۱۴۰۰، صفحات ۵ تا ۱۱

مروری

تحلیل راهبردهای مرتبط با نخبگان براساس دیدگاه‌های مقام معظم رهبری

سیدمهدی سیدی[1*]، عفت قدیرزاده[2]

چکیده

زمینه و هدف: موتور محرکه توسعه یافتگی در هر کشور نتیجه عمل و فکر نخبگان است. نقش نخبگان هر جامعه در افتخار و استقلال آن کشور نقشی بارز است و نباید آن را نادیده گرفت. به منظور شناخت بهتر دیدگاه مقام معظم رهبری در زمینه نخبگان و فراهم شدن امکان بهره‌گیری از نظریات ایشان در سیاست‌های کلی امور نخبگان، اقدام به تحلیل محتوای سخنرانی‌ها و تطابق آن‌ها با سند راهبردی کشور در امور نخبگان شد.

روش: در این بررسی توصیفی تحلیلی ابتدا به بررسی کلیه سخنرانی‌های مقام معظم رهبری که به نوعی با موضوع نخبگان مرتبط بودند، پرداخته شده است. سپس مفاهیم کلیدی استخراج و با سند راهبردی کشور در امور نخبگان تطابق داده شده و ارتباطات بین آنها مشخص شده است.

یافته‌ها: این بررسی نشان می‌دهد که بسیاری از نظرات راهبردی و مهم مقام معظم رهبری از قبیل تولید علم، تولید فکر، جریان‌سازی و ... در سند راهبردی کشور در امور نخبگان لحاظ نشده است و ضروری است که در سیاست‌های کلی کشور در امور نخبگان که در مجمع تشخیص مصلحت نظام در حال تدوین است مورد توجه قرار گیرد.

نتیجه‌گیری: منظومه ارائه شده توسط مقام معظم رهبری جامع و چند وجهی است و نیاز است تا راهکارهای اجرایی و عملیاتی برای آن‌ها تدوین و نظارت بر اجرای آن‌ها نیز در اسناد تمهید شود.

کلید واژه‌ها: تیزهوشان، راهبرد، سیاست‌گذاری، علم‌گرایی، نخبگان

مقدمه

تحقق اهداف و چشم‌اندازجمهوری اسلامی ایران نیازمند وجود ساختارها، فرایندها و نظام‌هایی است تا در آن پیش قراولان پیشرفت و کمال بتوانند شکل‌دهنده، جهت‌دهنده و سازنده جامعه و برآورنده نیازهای کشور باشند؛ در این مسیر نخبگان جامعه نقشی برجسته ایفا می‌کنند. نخبگان در فضایی زندگی می‌کنندکه مهم‌ترین ویژگی‌های آن ژرف‌نگری، خلق، گشودن درهای جدید و رفتن راه‌های نو است. این امر تعهدات و مسئولیت‌های متقابلی را بین جامعه و نخبگان، که خود متعلق به این جامعه هستند، پدید می‌آورد. بر این اساس «سند راهبردی کشور در امور نخبگان» به منظور ایجاد محیطی پویا برای فعال‌سازی و اثرگذاری مناسب اجتماع نخبگانی در تحولات کشور با هدف تحقق آرمان‌های نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران و رسیدن به چشم انداز کشور در افق ۱۴۰۴ خورشیدی تدوین شده است. این سند سعی دارد تا مبتنی بر اصول و ارزش‌های اسلامی و با شناسایی صحیح مسائل، شرایط و امکانات کشور، دامنه شمول نخبگی را گسترش داده، راهبردها و اقدام‌های کلان را برای فراهم شدن زمینه‌های «نخبه‌شناسی»، «نخبه‌پروری»، «نخبه‌گزینی» و «نخبه‌گماری» در جهت نیل به اهداف فوق تبیین کند. حال پس از گذشت ۸ سال از تصویب این سند تحلیل آن براساس دیدگاه‌های مقام معظم رهبری و آسیب‌شناسی و ارائه توصیه‌های ضروری جهت بازنگری در آن ضروری به نظر می‌رسد. بر این اساس در این گزارش در ابتدا به بررسی دیدگاه‌های مقام معظم رهبری در خصوص نخبگان پرداخته شده و سپس به مقایسه دیدگاه‌ها با اقدامات موجود در سند پرداخته می‌شود.

روش

در این مطالعه از روش توصیفی تحلیلی استفاده شده است. برای دست‌یابی به بیانات مقام معظم رهبری از سایت معظم له از تاریخ ۱۳۷۴/۰۹/۱۳ تا تاریخ ۱۳۹۸/۰۷/۱۷ استفاده و کلیه بیاناتی که به نوعی با

۱. * نویسنده مسئول: دانشیار پژوهشگاه ملی مهندسی ژنتیک و زیست فناوی، و عضو وابسته فرهنگستان علوم پزشکی seyedi@nigeb.ac.ir
۲. عضو کارگروه بیانیه گام دوم انقلاب، فرهنگستان علوم پزشکی

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-10-09]

موضوع پژوهش مرتبط بود انتخاب شد. سپس برای تحلیل محتوی از روش توصیفی استفاده شد. اسناد مرتبط با موضوع پژوهش از منابع مختلف به‌دست آمد و سپس محتوی اسناد با بیانات تطابق موضوعی داده شد و مشابهت‌ها و اختلافات استخراج شد.

نتایج و بحث

با مطالعه و بررسی متن بیانات مقام معظم رهبری به تعدادی مفهوم کلیدی دست یافته شد. مفاهیم و زیرمفاهیم مستخرج از سخنرانی‌های معظم له به صورت دسته بندی شده در ادامه آمده است:

۱. تعریف نخبه و اهمیت نخبه‌پروری: نخبه آن کسی است که بتواند برجستگی خودش را بدون ادعا، با شخصیت خود، با هویت خود و با ذات خود، به دیگران تفهیم کند. نخبگان در هر رشته‌ای بر پروراندن همت بگمارند. نخبه‌پروری علاوه بر حوزه علمی در حوزه‌های سیاسی و اجتماعی هم پیگیری شود. (بیانات در دیدار نخبگان (۱۳۸۵/۰۸/۱۹) و (۱۳۸۶/۰۶/۱۲) و (۱۳۸۶/۰۸/۱۷))

۲. نخبگان حوزوی (بیانات در دیدار جمعی از نخبگان حوزوی (۱۳۷۴/۰۹/۱۳) و (۱۳۸۹/۰۸/۰۲)):

- **وظایف نخبگان حوزوی:** نخبگان حوزوی وظیفه دارند در حفظ، ترمیم و بالندگی حوزه‌ی علمیه بکوشند.
- **حمایت از نخبگان حوزوی:** استفاده به جا از استعدادهای برجسته و طلاّب فاضل و جوانان درخواست انجام کارهای بایسته و جلوگیری از تضییع اوقات ایشان.
- تحقیق در زمینه علوم انسانی بر مبنای تفکر اسلامی و جهان‌بینی اسلام (بیانات در دیدار جمعی از استادان و فضلا و طلاب نخبه حوزه علمیه قم)
- رعایت ملاحظات الگوی اسلامی-ایرانی در مباحث علمی، توجه به معنویت، انصاف و اخلاص در انجام کارها و افزایش اعتماد به نفس
- تدوین چشم‌انداز برای حوزه
- استفاده از روش‌های علمی و لزوم پیشرفت علمی و آزاداندیشی درحوزه
- اتخاذ روحیه جهادی
- ارتباط حوزه‌های علمیه داخلی و بین‌المللی
- ضرورت تحول در آموزش و پژوهش‌محور شدن
- افزایش کمیت حوزه‌ها و جذب افراد علاقمند

۳. حمایت از نخبگان

- تشویق و فراهم کردن امکانات: فراهم کردن امکانات تا فرد مستعد بتواند از لحاظ علمی خودش را پیش ببرد؛ از لحاظ تحقیقات خودش را اشباع کند تا سرمایه‌های کشور حفظ شوند دانشگاه‌ها بایستی مراکز خاصی برای استعدادهای درخشان باشد. و بخشی از منابع دانشگاه، مراکز تحقیقی و بودجه به این امراختصاص یابد. تا پیشرفت علمی گسترش یابد و زمینه جذب تحصیل کرده‌های خارج از کشور فراهم آید. (بیانات در دیدار جمعی از نخبگان علمی (۱۳۷۸/۰۷/۱۹)) حمایت از نخبگان تبعیض نیست بلکه عین عدل است زیرا باید نخبه و هوشمند را در حدّی که می‌تواند رشد کند، رشدداد (بیانات در دیدار جمعی از نخبگان علمی (۱۳۸۱/۰۷/۰۳)).
- **فراهم کردن زیرساخت‌های رشد علمی:** تأکید بر فراهمی زمینه‌های رشد علمی توسط مسئولان امر، فراهم آوردن بستر مناسب رشد علمی و فکری و استفاده دانش در همه جای جهان و مخلوط نکردن بهره‌مندی از دانش دیگران با بهره‌مندی از همه فرآورده‌های فرهنگی(بیانات در دیدار جمعی از نخبگان علمی (۱۳۷۸/۰۷/۱۹) و (۱۳۸۱/۰۷/۰۳))
- **برنامه‌های تسهیل سربازی:** نخبه‌هایی که بناست به سربازی بروند، در بخش‌های پژوهشیِ موجود در نیروهای مسلّح - چه ارتش و چه سپاه - مشغول کارهای پژوهشی شوند (بیانات در دیدار جمعی از نخبگان علمی (۱۳۸۱/۰۷/۰۳)).
- ایجاد انگیزه تولید علم در نخبگان و عدم مایوس شدن (بیانات در دیدار جمعی از نخبگان علمی (۱۳۸۲/۱۱/۲۱) و جمعی از مسئولان و نخبگان استان همدان (۱۳۸۳/۰۴/۱۹)).
- تکریم و قدردانی از نخبگان به عنوان سرمایه‌های معنوی کشور (جمعی از مسئولان و نخبگان (۱۳۸۳/۰۴/۱۹) و (۱۳۸۴/۰۲/۱۴) و (۱۳۸۷/۰۲/۱۷) و (۱۳۸۷/۰۶/۰۵)تأکید برگزاری جلسه با نخبگان در راستای تکریم آن‌ها و علم ((۱۳۸۴/۰۷/۰۳) و(۱۳۸۵/۰۶/۲۵) و (۱۳۹۰/۰۶/۰۲) و (۱۳۹۰/۰۷/۲۶))
- بورسیه نمودن نخبگان، تسهیل ورود برگزیدگان المپیاد به دانشگاه (بیانات در دیدار جمعی از نخبگان علمی (۱۳۸۳/۰۷/۰۵))
- کاهش بوروکراسی‌های اداری و پیچ‌وخم‌های پیشروی نخبگان (بیانات در دیدار نخبگان جوان (۱۳۸۹/۰۷/۱۴))
- احساس مسئولیّت مسئولان برای حفظ و افزایش نخبگان(دیدار نخبگان علمی جوان با رهبر انقلاب (۱۳۹۵/۰۷/۲۸))

۴. شرایط اقتباس علم از دیگران (بیانات در دیدار جمعی از نخبگان علمی (۱۳۸۱/۰۷/۰۳) و (۱۳۸۳/۰۷/۰۵) و (۱۳۸۵/۶/۲۵) و ((۱۳۹۲/۰۷/۱۷) و (۱۳۹۳/۰۴/۱۱) و (۱۳۹۴/۰۷/۲۲) و (۱۳۹۵/۰۳/۲۹) و (۱۳۹۷/۰۷/۲۵):

- **مدیریت مسئله فرار مغزها:** اسلام افراد را به طلبِ علم تحریض کرده و باید طلبِ علم کرد. و علم را برای ملت و کشوری که متعلّق به آن هستیم، به دست آورد. با برنامه‌ریزیِ منظّم باید زمینه بازگشت فراهم شود.
- **اولویت دادن تولید علم براقتباس علمی و ترجمه و تقلید:** عدم

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-10-09]

اکتفا به ترجمه و فراگیری اندوخته‌های دیگران و همّت جامعه علمی به تولید علم.

- **رعایت ملاحظات الگوی اسلامی-ایرانی در مباحث علمی:** گرفتن علم از دیگران، با گرفتن فرهنگِ دیگران اشتباه نشود.
- عدم وابستگی سیاسی، اقتصادی و فرهنگی (بیانات در دیدار نخبگان جوان علمی (۱۳۹۶/۰۷/۲۶))

۵. امتداد اجتماعی و سیاسی فلسفه فراتر از زمینه ذهنیّات: فلسفه‌های غربی برای همه مسائل زندگی مردم، کم و بیش تکلیفی معیّن می‌کند: سیستم اجتماعی، سیستم سیاسی، وضع حکومت وکیفیت تعامل مردم با همدیگر را معیّن می‌کند؛ اما فلسفه ما به طورکلّی در زمینه ذهنیّات مجرّد باقی می‌ماند و امتداد پیدا نمی‌کند. باید این امتداد تأمین شود. (بیانات در دیدار جمعی از نخبگان حوزوی (۱۳۸۲/۱۰/۲۹))

۶. الزامات حوزه نخبگان

فرهنگی

- لزوم گسترش فرهنگ متعهدبودن نخبگان به جامعه ((۱۳۸۸/۰۸/۰۶) و (۱۳۹۷/۰۷/۲۵))
- رعایت ملاحظات الگوی اسلامی-ایرانی در مباحث علمی (بیانات در دیدار جمعی از نخبگان علمی (۱۳۸۳/۰۷/۰۵) و (۱۳۸۴/۰۲/۱۴) و (۱۳۸۶/۰۶/۱۲) و (۱۳۸۸/۰۸/۰۶))
- باورپذیری در استادان، دانشجویان و پژوهشگران، پشتوانه حرکت ماندگار و پایدار است (بیانات در دیدار جمعی از اعضای تشکل‌ها و جمعی از نخبگان دانشجویی (۱۳۸۲/۰۸/۱۵))
- الگوسازی برای جوانان (۱۳۹۰/۰۷/۲۶)
- تأسیس معاونت فرهنگی و برگزاری اردوهای جهادی برای نخبگان (۱۳۹۵/۰۷/۲۸)

رفتاری

- اجتناب از منحصر شدن در فعالیت‌های ویترینی و نمایشگاهی در حوزه نخبگانی (بیانات در دیدار دانشجویان و نخبگان سراسر کشور (۱۳۸۴/۰۷/۰۳))
- داشتن روحیه جهادی: کار کردن سخت نخبه علمی عامل پیشرفت و تولید علم است. (بیانات در دیدار جمعی از نخبگان علمی (۱۳۸۲/۱۱/۲۱)) «خطرپذیری» و «کار سخت و پیگیر و پشتکار» عناصر تأثیرگذار در پیشرفت‌های ملی برای کشورها است (بیانات در دیدار نخبگان جوان (۱۳۸۵/۰۶/۲۵))
- لزوم استمرار حرکت علمی در کشور (بیانات در دیدار نخبگان جوان (۱۳۸۵/۰۶/۲۵) و (۱۳۸۶/۰۶/۱۲) و (۱۳۸۸/۰۶/۰۴) و (۱۳۹۵/۱۰/۱۳))
- درون‌زا بودن پیشرفت‌ها/ عدم وابستگی (تولید علم) (۱۳۸۸/۰۸/۰۶)

ساختاری

- تشکیل انجمن فلسفه اسلامی یا انجمن حکمت اسلامی: با هدف تبادل نظر استاد و دانشجو و ایجاد نهضت آزاداندیشی (بیانات در دیدار جمعی از نخبگان حوزوی (۱۳۸۲/۱۰/۲۹))
- تأسیس سازمان نخبگان علمیِ کشور یا مرکز ویژه‌ای برای امور نخبگان و اداره آن توسط نخبگان شایسته تعیین شده توسط دولت (بیانات در دیدار جمعی از نخبگان علمی (۱۳۸۲/۱۱/۲۱))
- ضرورت تشکیل پژوهشگاه‌ها (بیانات در دیدار نخبگان علمی و استادان دانشگاه‌ها (۱۳۸۷/۰۷/۰۳) و (۱۳۸۹/۰۷/۱۴))
- تأسیس و ارتقای کیفیت شرکت‌های علمی و فناوری (دانش‌بنیان)(بیانات در دیدار نخبگان جوان (۱۳۸۹/۰۷/۱۴) و (۱۳۹۳/۰۴/۱۱)) فراهم کردن زیرساخت‌های قانونی شرکت‌های دانش‌بنیان (۱۳۹۸/۰/۱۷)
- تأسیس نظام رصد برای فعالیت‌ها و سرمایه‌گذاری‌های انجام گرفته در زمینه نخبگان (بیانات در دیدار نخبگان جوان (۱۳۸۹/۰۷/۱۴) و (۱۳۹۰/۰۳/۲۳))
- نظام ملیِ نوآوری (بیانات در دیدار نخبگان و فرهیختگان استان فارس (۱۳۸۷/۰۲/۱۷) (۱۳۹۱/۰۵/۲۲) و (۱۳۹۲/۰۷/۱۷))
- تشکیل هسته علمی در دانشگاه‌ها (دیدار نخبگان علمی جوان با رهبر انقلاب (۱۳۹۵/۰۷/۲۸))

مدیریتی

- اتخاذ رویکرد راهبردی و آینده‌نگری علم (بیانات در دیدار دانشجویان و نخبگان علمی (۱۳۸۸/۰۶/۰۴) و (۱۳۹۵/۰۳/۲۹))
- مدیریت جهادی (بیانات در دیدار استادان دانشگاه‌ها (۱۳۹۳/۰۴/۱۱))
- تغییر بنای آموزش بر مبنای پژوهش (بیانات در دیدار جمعی از نخبگان علمی (۱۳۸۲/۱۱/۲۱) و (۱۳۸۷/۰۷/۰۳))
- سیاست‌گذاری به منظور ارتباط با نخبگان خارجی (بیانات در دیدار جمعی از نخبگان علمی (۱۳۸۳/۰۷/۰۵))
- بسترسازی برای پرورش نخبگان، شناسایی استعدادهای نخبه، برنامه‌ریزی جهت پیشرفت علمی و رسیدن به اوج علمی (بیانات در دیدار جمعی از نخبگان علمی (۱۳۸۳/۰۷/۰۵) و (۱۳۹۲/۰۷/۱۷))
- تأکید بر تدوین نقشه جامع علمی کشور و رصد آن، به وزرسانی نقشه (بیانات در دیدار نخبگان جوان (۱۳۸۶/۰۶/۱۲) و (۱۳۸۹/۰۶/۱۴) و (۱۳۹۳/۰۴/۱۱) و (۱۳۹۷/۰۷/۲۵))
- لزوم هماهنگی بین مراکز علمی (بیانات در دیدار نخبگان جوان دانشگاهی (۱۳۸۷/۰۶/۰۵))
- ضرورت سند ملی نخبگان (۱۳۹۰/۷/۱۳) و (۱۳۹۱/۰۷/۱۲)، اجرای آن و نظارت شورای عالی انقلاب فرهنگی و به‌روزرسانی سند (۱۳۹۸/۰۷/۱۷)

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-10-09]

- توجه به طرح شهاب (۱۳۹۴/۰/۲۲)
- توجه به سازمان ملّی پرورش استعدادهای درخشان (۱۳۹۵/۰۷/۲۸)
- ارتباط علمی با کشورهایی کـه در مسـیرِ رشـدِ جهشـی قـرار دارنـد (کشورهای شرقی) (بیانات در دیدار نخبگان و استعدادهای برتر علمی (۱۳۹۷/۰۷/۲۵))
- برگزاری گردش علمی استادان با دانشجویان (۱۳۹۸/۰۳/۰۸)

محتوایی

- ارتقای کیفیت آموزش دانشگاه‌ها (۱۳۹۲/۰۵/۱۵) و ((۱۳۹۸/۰۳/۰۸) و نقش‌آفرینی استاد در تربیت دانشجو (۱۳۹۶/۰۳/۳۱)
- تشـخیص نیازهـا و اولویـت‌هـای علمـی و اسـتفاده از آن در برنامه‌ریزی‌های آموزشی (بیانات در دیدار نخبگـان علمـی و اسـتادان دانشگاه‌ها (۱۳۸۷/۰۷/۰۳))
- لـزوم تحصـیل علـم نـافع (بیانـات در دیـدار نخبگـان اسـتان یـزد (۱۳۸۶/۱۰/۱۵) و (۱۳۹۳/۰۴/۱۱) و (۱۳۹۸/۰۳/۰۸))
- پیشرفت در همه زمینه های علمی، فرهنگـی، هنـری و ... (بیانـات در دیدار نخبگان (۱۳۸۶/۱۰/۱۵))
- اهمیت دادن به علوم پایه (بیانات در دیدار جمعی از نخبگـان علمـی (۱۳۸۱/۰۷/۰۳) و (۱۳۹۵/۰۳/۲۹) و (۱۳۹۸/۰۳/۰۸)) و تحقیـق در حوزه های علم، عدالت‌خواهی، آزاداندیشی (بیانات در دیدار جمعـی از اعضای تشکل‌ها و جمعی از نخبگان دانشجویی (۱۳۸۲/۰۸/۱۵))
- اهمیت دادن به پژوهش بر روی فعالیت‌های بنیانی (بیانات در دیـدار استادان دانشگاه‌ها (۱۳۹۱/۰۵/۲۲))
- پرداختن به علوم انسانی، اقتصاد، حقوق و مدیریت (۱۳۹۸/۰۷/۱۷)
- ضرورت تحول در علوم انسانی (بیانات در دیدار اسـتادان دانشـگاه هـا (۱۳۹۳/۰۴/۱۱))
- اهمیت دادن به تحقیقات بنیانی و بلند مدت (بیانات در دیدار جمعی از استادان، نخبگان و پژوهشگران دانشگاه‌ها (۱۳۹۸/۰۳/۰۸)

۷. هدف‌گذاری برای دستیابی به مرجعیت علمی (بیانـات در دیـدار نخبگان جوان (۱۳۸۶/۰۶/۱۲))

۸. مرجعیت زبان فارسی به واسطه پیشرفت در علم (بیانات در دیدار جمعـی از نخبگـان اسـتان کرمـان (۱۳۸۴/۰۲/۱۴) و بیانـات در دیـدار استادان دانشگاه‌ها (۱۳۹۲/۰۵/۱۵) و (۱۳۹۸/۰۷/۱۷))

۹. همت و تلاش جهت دستیابی به اهداف سند چشم انداز (بیانـات در دیدار دانشجویان و نخبگان سراسر کشور (۱۳۸۴/۰۷/۰۳))

۱۰. ارتباط و اطلاع‌رسانی فعالیت‌های شورای عالی انقلاب فرهنگی با نخبگـان (بیانـات در دیـدار اعضـای شـورای عـالی انقـلاب فرهنگـی (۱۳۸۴/۱۰/۱۳))

۱۱. تأکید بر اهمیت بنیـاد نخبگـان و نقـش‌آفرینـی آن و لـزوم به‌روزرسانی فعالیت‌های بنیاد (بیانات در دیدار دانشـجویان و نخبگـان سراسر کشور (۱۳۸۳/۰۷/۰۵)، (۱۳۸۷/۰۷/۰۳)، (۱۳۸۴/۰۷/۰۳) و دیـدار اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۸۴/۱۰/۱۳) و (۱۳۹۰/۰۷/۱۳) و (۱۳۹۵/۰۷/۲۸) و (۱۳۹۷/۰۷/۲۵)

۱۲. ارتباط بین بنیاد ملی نخبگان و دانشـگاه‌هـا (بیانـات در دیـدار نخبگان جوان (۱۳۸۹/۰۷/۱۴))

۱۳. تأکید بر نقش نخبگان در اداره دستگاه‌های دولتی و اداره بنیاد ملی نخبگان (بیانات در دیـدار اعضـای شـورای عـالی انقـلاب فرهنگـی (۱۳۸۴/۱۰/۱۳) (۱۳۸۶/۰۶/۱۲) و (۱۳۸۷/۰۷/۰۳))

۱۴. تأکید بر ارتباط صنعت و دانشگاه، کاربردی کردن تحقیقات و اختراعات، تجاری سازی و ایجاد چرخه کامـل علمـی (بیانـات در دیـدار نخبگـان (۱۳۸۵/۰۶/۲۵) و (۱۳۸۶/۰۶/۱۲) و (۱۳۸۷/۰۶/۰۵) و (۱۳۸۸/۰۶/۰۴) و(۱۳۸۹/۰۷/۱۴) و (۱۳۹۲/۰۷/۱۷) و ((۱۳۹۲/۰۵/۱۵))

۱۵. سرمایه‌گذاری در علم و فناوری، حمایت دستگاه‌ها و بانک‌ها از تولیدات داخلـی (بیانـات در دیـدار نخبگـان جـوان (۱۳۸۹/۰۷/۱۴) و (۱۳۹۰/۰۷/۱۳) و (۱۳۹۷/۰۳/۳۰))

۱۶. عدم سیاسی شدن فضاهای علمـی (بیانـات در دیـدار اسـتادان دانشگاه‌ها (۱۳۹۳/۰۴/۱۱))

۱۷. عدم توقف طرح‌های کلان در موضوعات تحقیقاتی مهم مثـل هوافضا، ماهواره و امثال این‌ها (دیدار نخبگان علمـی جـوان بـا رهبـر انقلاب (۱۳۹۵/۰۷/۲۸))

۱۸. دیپلماسی عمومی:گردآوری نخبگان و تعامل بـا آنهـا. [مـثلاً] **گردآوریِ نخبگان منطقهِ غرب آسیا؛** [یا مثلاً] **گـردآوریِ نخبگـان جهان اسلام؛ گردآوریِ نخبگان محـورِ مقاومـت.** (بیانـات در دیـدار نخبگان و استعدادهای برتر علمی (۱۳۹۸/۰۷/۱۷))

پس از بررسی متن بیانات در **مجموع ۱۸ مفهوم کلیدی** بـه همـراه فراوانی‌تکرار آن‌ها استخراج شد.

تطابق مفاهیم استخراج شده از بیانـات مقـام معظـم رهبری در خصوص نخبگان با سند راهبردی کشور در امور نخبگان

سند راهبردی کشور در امور نخبگان با ۵ راهبـرد کـلان ۱۲ راهبـرد ملی و ۷۰ اقدام ملی تدوین شده است. راهبردهای کلان ارائه شده در سند عبارتند از:

راهبرد کـلان ۱: اسـتقرار نظـام شناسـایی و هـدایت اجتمـاع نخبگـانی (شناسایی و هدایت)

راهبرد کلان ۲: توانمندسازی اجتماعات نخبگانی در چـارچوب گفتمـان اسلامی ایرانی (حمایت و توانمندسازی)

راهبرد کلان۳: زمینه‌سازی برای اثرگذاری افراد و گـروه‌هـای نخبـه در جامعه (به کار گیری و اثرگذاری)

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-10-09]

جدول ۱- تطبیق مفاهیم استخراج شده از محتوای سخنرانی‌های مقام معظم رهبری در خصوص نخبگان با سند راهبری کشور در امور نخبگان

راهبرد کلان سند	مفهوم	فراوانی
راهبرد کلان ۱ (شناسایی و جذب)	وظایف بنیاد نخبگان	۷
	تحول در نظام آموزشی کشور	۴
	تشخیص نیازها و اولویت‌های علمی و استفاده از آن در برنامه‌ریزی‌های آموزشی	۱
	برنامه‌ریزی برای نخبگان	۱
	برگزاری اردوهای جهادی برای نخبگان	۱
	برگزاری تور علمی برای مسئولان	۱
	نوسازی و به‌روزرسانی فعالیت‌های بنیاد	۱
	به‌روز رسانی سند راهبردی امور نخبگان	۱
راهبرد کلان ۲ (حمایت و توانمندسازی)	حمایت از نخبگان	۱۴
	مدیریت مسئله فرار مغزها	۸
	اهمیت دادن به تحقیقات بنیانی و بلندمدت (علوم پایه و علوم انسانی)	۸
	نخبه‌پروری	۵
	کاربردی کردن تحقیقات و اختراعات؛ ماباید علممان را به ثروت ملی تبدیل کنیم.	۴
	تأکید بر نوآوری/تبدیل نگاه از مونتاژکاری به نوآوری	۳
	لزوم پیشرفت حوزه و دانشگاه	۲
	تشکیل هسته علمی در دانشگاه‌ها	۲
	تجاری‌سازی	۲
	تشکیل انجمن فلسفه اسلامی یا انجمن حکمت اسلامی	۲
	سرمایه‌گذاری در علم و فناوری	۲
	حمایت دستگاه‌ها و بانک‌ها از تولیدات داخلی	۲
	ضرورت ارتقای کیفیت آموزش	۲
	هماهنگی بین مراکز علمی	۱
	کاهش بوروکراسی‌های اداری و پیچ و خم‌های پیشروی نخبگان	۱
	خوش‌حسابی با تولیدکننده داخلی	۱
	امتداد اجتماعی و سیاسی فلسفه در زمینه ذهنیّات	۱
	حمایت از پیشرفت علمی	۱
	افزایش کمیت حوزه‌ها	۱
	ضرورت ارتقای کیفیت مقالات	۱
	برطرف کردن موانع موجود بر سر شرکت‌های دانش‌بنیان (اصلاح فضای کسب و کار)	۱
راهبرد کلان ۳ (به کارگیری و اثرگذاری)	تعامل نخبگان با دستگاه‌های دولتی	۱۴
	لزوم نگاه راهبردی و آینده‌نگری	۸
	ارتباط صنعت و دانشگاه (راهبرد کلان۳)	۸
	چرخه ایده علمی تا مصرف (راهبرد کلان۳)	۳
	تشکیل جلسات مستمر مسئولان با نخبگان	۲
	تشکیل گردهمایی‌های عمومی از استادان دانشگاه و محققان و پژوهشگران در طول سال	۲
	تأکید بر نقش نخبگان در اداره بنیاد ملی نخبگان	۲
	برنامه‌های تسهیل سربازی	۱
	ترویج محصولات شرکت‌های دانش‌بنیان	۱
راهبرد کلان ۴ (سیاست‌گذاری و مدیریت)	تشکیل پژوهشگاه‌ها	۲
	تأسیس نظام رصد برای فعالیت‌ها و سرمایه‌گذاری‌های انجام گرفته در زمینه نخبگان	۲
	حمایت از شرکت‌های علمی و فناوری (دانش‌بنیان)	۱
	توجه به طرح شهاب	۱
	توجه به سازمان ملّی پرورش استعدادهای درخشان	۱
	شورای‌عالی انقلاب فرهنگی باید بر اجرایی شدن سند راهبردی نخبگان اهتمام ورزد.	۱
	اجرای کامل سند راهبردی امور نخبگان	۱

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-10-09]

ادامه جدول ۱- تطبیق مفاهیم استخراج شده از محتوای سخنرانی‌های مقام معظم رهبری در خصوص نخبگان با سند راهبری کشور در امور نخبگان

راهبرد کلان سند	مفهوم	فراوانی
راهبرد کلان ۵ (توسعه زیرساخت‌های لازم)	رعایت ملاحظات الگوی اسلامی-ایرانی در مباحث علمی	۳۶
	لزوم پیشرفت علمی	۲۲
	مبارزه با یاس و دلسردی	۱۷
	لزوم استمرار حرکت علمی در کشور	۱۲
	روحیه‌ی جهادی	۱۰
	علم نافع	۹
	تکریم نخبگان	۸
	مدیریت مسئله فرار مغزها	۸
	فرهنگ‌سازی	۶
	تأکید بر نقشه جامع علمی کشور	۶
	مرجعیت علمی	۵
	دیپلماسی عمومی:گردآوری نخبگان و تعامل با آنها	۴
	تأکید بر فراهم کردن زیرساخت‌های (بستر مناسب برای) رشد علمی	۲
	فراهم کردن زیرساخت‌های قانونی شرکتهای دانش‌بنیان	۱
	مرعوب غرب نشدن	۱
	الگوسازی برای جوانان	۱
	جلسات و نمایشگاه‌های دستاوردهای علمی	۱

راهبرد کلان۴: ارتقای نظام سیاست‌گذاری و مدیریت امور نخبگان (سیاست‌گذاری و مدیریت)

راهبرد کلان ۵: توسعه زیرساخت‌های فرهنگی، پژوهشی و اطلاع‌رسانی مرتبط با نظام (توسعه زیرساخت‌های لازم)

در جدول ۱، مفاهیم استخراج شده از محتوای سخنرانی‌های مقام معظم رهبری در خصوص نخبگان با سند راهبری کشور در امور نخبگان تطبیق داده شده و فراوانی هر مفهوم هم ذکر شده است.

پس از مطالعه و مرور یافته‌ها و تطابق آن با محتوای سند راهبردی کشور در امور نخبگان مشخص شد که برخی از موضوعات مورد توجه مقام معظم رهبری در سند راهبردی کشور در امور نخبگان مورد توجه قرار نگرفته است (جدول ۲).

جدول ۲. مفاهیم استخراج شده از محتوای سخنرانی‌های مقام معظم رهبری در خصوص نخبگان که با سند راهبری کشور در امور نخبگان مطابقت ندارد

مفهوم	فراوانی
تأکید بر نقش نخبگان در اقتصاد مقاومتی	۴
تولید علم	۷
تولید فکر	۲
ضرورت ارتقای کیفیت شرکت‌های دانش‌بنیان	۴
برنامه‌ریزی برای تمرکز سرمایه‌گذاری‌های مادی و معنوی	۲
جهاد علمی	۳
به روز رسانی نقشه‌ی جامع علمی	۲
تحول در علوم انسانی	۱
نگاه ستادی به دانشگاه‌ها/ ارتباط بین بنیاد ملی نخبگان و دانشگاه‌ها	۱
عدم توقف طرحهای کلان در موضوعات تحقیقاتی مهم مثل هوافضا، ماهواره و امثال این‌ها	۱
جریان‌سازی در زمینه علم و پیشرفت علمی	۱
اهمیت دادن معاونت علمی و بنیاد به کار ستادی	۱
پاکسازی دانشگاه‌ها از عوامل بدخواه و ناامیدکننده توسط وزارت علوم و وزارت بهداشت	۱

بحث و نتیجه‌گیری

توجه به نیروی انسانی کارآمد و استفاد بهینه از آنها برای اهداف اقتصادی و اجتماعی از جمله مهم‌ترین برنامه‌های در حال اجرا در کشورهای پیشرفته صنعتی است. علاوه بر نیروهای داخلی، این کشورها برنامه‌های جدی و جذابی برای جذب تخبگان از سایر کشورها دارند و تلاش دارند تا با صرف هزینه‌های اندک، به منافع زیاد حاصل از تأثیرات مهاجرت این افراد برای جامعه خود دست یابند. اخیرا کشورهایی مانند چین، ژاپن، و کره جنوبی نیز سیاست‌ها و برنامه‌هایی را برای جذب افراد نخبه از سراسر جهان تدوین و اجرایی نموده‌اند.

کشورمان برای بازسازی افتصاد و امور فرهنگی و اجتماعی نیاز به افراد قوی و کارآمد دارد و مقام معظم رهبری از دوران ریاست جمهوری خود، همواره به اهمیت دادن به نخبگان به عنوان یکی از اساسی‌ترین کارهای کشور توجه داشتند و یکی از ایده‌های معظم له تأسیس بنیاد ملی نخبگان بود. ایشان نظرات و ایده‌های خود را در طی سالیان دراز و در موارد متعدد بیان نموده‌اند که خود منظومه کاملی برای سیاست گذاران و برنامه ریزان است. پس از تشکیل بنیاد ملی نخبگان، سند راهبردی کشور در امور نخبگان

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-10-09]

در شورای عالی انقلاب فرهنگی تصویب شد تا فعالیت‌های این بنیاد بتواند در مسیر مشخص و صحیحی حرکت کند. اینکه تاکنون چه میزان از این سند اجرایی شده و ارزیابی از اجرا چه بوده، هنوز مشخص نیست ولی مسلما اجرایی شدن این سند می تواند به حل بسیاری از مشکلات کشور منجر شود. اخیرا مجمع تشخیص مصلحت نظام، تدوین سیاست‌های کلی کشور در امور نخبگان را دستور کار خود قرار داده و تاکنون توانسته است تا یک پیش نویس اولیه را برای اظهارنظر برای برخی مراجع ذی‌صلاح ارسال دارد.

جمع‌بندی و دسته‌بندی راهبردی نظرات مقام معظم رهبری درخصوص نخبگان از اموری است که انجام آن برای تدوین سند سیاستی برای نخبگان ضروری است. در سند راهبردی کشور در امور نخبگان در چند بخش مسئولیت‌هایی به فرهنگستان‌های کشور سپرده شده است و لذا فرهنگستان علوم پزشکی در جهت تقویت اسناد بالا دستی اقدام به بررسی و تحلیل سند راهبردی کشور در امور تخبگان در راستای بیانات مقام معظم رهبری نمود که بخشی از نتایج در این مقاله منعکس شده است. این بررسی نشان می‌دهد (جدول ۲) که بسیاری از نظرات راهبردی و مهم ایشان در سند لحاظ نشده است و ضروری است که در سیاست‌های کلی کشور در امور نخبگان که در مجمع تشخیص مصلحت نظام در حال تدوین است مورد توجه قرار گیرد.

تولید علم، تولید فکر، و جریان‌سازی از موارد مهمی است که نقشی اساسی در تحولات آینده کشور دارد که چندین بار توسط مقام معظم رهبری مورد تأکید قرار گرفته است. در واقع با تولید فکر و سپس جریان‌سازی نخبگان می توانند اثرات عمیقی بر آحاد جامعه داشته باشند. اگرچه قبلاً ایشان بر نظریه‌پردازی تأکید فراوان داشتند، ولی این امر را یکی از وظایف مهم و تأثیرگذار نخبگان برشمرده‌اند که باید زیرساخت‌های اجرایی شدن آن فراهم شود. نقش‌آفرینی نخبگان در اقتصاد مقاومتی از موارد مهم دیگری که باید نخبگان نقش مهمی در آن ایفا کنند. با توجه به اینکه سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی به تصویب رسیده و ابلاغ شده، لذا در سند در حال تدوین باید نقش نخبگان در راهبردها و اقدامات به صورتی روشن و قابل اجرا روشن شود. گاه نقش نخبگان بیشتر درحوزه‌های مهندسی مورد توجه و تأکید است ولی مقام معظم نقش نخبگان در علوم انسانی را برجسته نموده‌اند و توقع دارند که این بخش مورد توجه بیشتر قرار گیرد زیرا تأثیرگذاری بخش علوم انسانی دیرپا و چندوجهی است. یکی از آفت‌هایی که می تواند در مسیر اجرا گریبانگیر بخش‌های اجرایی شود اختلاط وظایف است. پرداختن به امور صف از مواردی است که مقام معظم رهبری هم معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری و هم بنیاد ملی نخبگان را از آن پرهیز داده‌اند و تأکید بر نقش ستادی این دو بخش دارند. تأکید بر دوری از عوامل ناامیدکننده و نیز افزایش کیفیت در شرکت‌های دانش بنیان و عدم توقف طرح‌های کلان از موارد مهم دیگری است که باید مورد توجه خاص قرار گیرد. نکته بسیار اساسی ارزیابی اجرایی شدن سیاست‌ها و برنامه‌ها در اسناد است که باید در سند در حال تدوین راهکارهای نظارت و ارزیابی به نحو مناسبی تمهید شود. از سوی دیگر با توجه به تحولات اقتصادی-اجتماعی بایستی بتوان در بازه‌های زمانی پنج ساله سند را به روز رسانی نمود تا با شرایط جامعه تطابق داشته باشد و مسائل روز جامع در آن دیده شده باشد.

در مجموع منظومه ارائه شده توسط مقام معظم رهبری جامع و چند وجهی است و نیاز است تا راهکارهای اجرایی و عملیاتی برای آنها تدوین و نظارت بر اجرای آنها نیز در اسناد تمهید شود.

Review

Views of the Supreme Leader and Elite's Initiative

Seyed Mahdi Seyedi[*1], Effat Ghadirzade[2]

Abstract

Background: In all countries, development is highly dependent on the activity of elites. In order to better understand the views of the Supreme Leader regarding elites and to offer the opportunity to use his views in the general policies of elite affairs, the content of his speeches was analyzed and compared to elite's initiative

Methods: This descriptive-analytical study first examined all the speeches of the Supreme Leader related to elites. Then, the key concepts were extracted and compared with elite's initiative. The similarities and differences between the two were extracted.

Results: This study shows that many strategic and important views of the Supreme Leader, such as the production of science, deep thinking, streamlining, etc. are not included in the elite's initiative. Findings of this study can be used in the initiative that are under prepareation in the Expediency Council.

Conclusion: In general, the Supreme Leader vies are very systemaic, comprehensive and multifaceted, which should be implemented.

Keywords: Elite, Gifted persons, Policy Making, Scientism, Strategy

1. * Corresponding Author: National Institute of Genetic Engineering and Biotechnology, Tehran, IR Iran, seyedi@nigeb.ac.ir

2. Work task of Declaration of The Second Step of the Revolution's Member

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-10-09]